"ఒదినా పెండ్లికొడుకుకూడా బాగున్నాడుసుమా!"

"బాగు లే కేం!" అని సూరమ్మ ఒదినగారితో అంది.

"పెండ్లికొడుకు కేదో ఉద్యోగమట?"

'మరే. రాజమండ్రి పేపరుమిల్లులో నెలకి 60 రూపాయలట'

'ఓ స్వంతయిల్లుకూడా ఉందటగాదూ?'

'ఆ! అదీ రాజమండ్రిలోనే."

'చాలా దగ్గిరే బ్రిడ్జి దాటితే అత్తవారిల్లన్న మాట.'

'అవును'

'పెండ్లికొడుకు కెంతవరకూ చదివాడు'

'ఏదో చదివాడు. స్కూలుఫైనలువరకూ'

'ఏం! పేసుగా లేదు'

'పేసో, ఫెయిలో నాకు తెలీదు'

'మన రమణి ఫోర్తుఫారంవరకూ చదివిందిగా'

'ఆ! చదివింది'

'అత్తగారుకూడా లేదటగా'

'లేదు. ఆడపడుచులూ లేరు'

'ముసలిమామ ఒక్కడే అన్నమాట'

'మంచి సంబంధమే ఒదినా! మొగుణ్ణి ఆడించేస్తుంది మన రమణి'

'దాని కేం తెలుసు, వెర్రిబాగుల్ది. దాన్ని అతగాడే ఆడిస్తాడు'

'ఎలాగయితే నేం ఎవరో ఒకరు ఆడుతూ ఉంటారు' అంది సూరమ్మ ఒదినగారు నవ్వుతూ—

సూరమ్మగారుకూడ ఓ నవ్వు నవ్వి ఊరుకుంది.

'రమణి అదోలా ఉందేమి టొదినా'

'మొన్న దానికి కొంచెం సుస్తీ చేసింది'

'ఉహూ' అని ఊరుకుంది.

౪

రమణికి పెళ్ళయింది. పెళ్లితో బాటుగా శోభనముకూడా అయింది. రమణి అత్తవారింటికి పంపివేయబడింది. దగ్గర దగ్గర రెండు మాసాలయింది. ఆమె ఎన్నడూ భర్తను తాకి ఎరుగదు. పరపురుషుణ్ణి చూడనట్లుగానే చూచేది. కాని ఆసంగతి ఎవరికీ తెలియకుండా ఉంది. రమణికి భర్తను జూస్తే యెందుకో ఒకవిధమైన అసహ్యం కలుగుతూ వుండేది.

అతను పగలు నౌకరీ చెయ్యడానికి పోయేవాడు. రాత్రి సినిమాలనీ—నాటకాలనీ—స్నేహితులనీ తిరుగుతుండేవాడు. అతనంతటి జులాయీ అని రమణికి కాపరానికి వచ్చిన కొత్తలోనే తెలిసింది. క్రిష్ణమూర్తికి తండ్రిభయం బొత్తిగా లేదు. ఇరుగు పొరుగువారేమనుకుంటారో అన్న జంకు అతని కిదివరకే లేదు.

రమణి 'భర్త ఏమీ బాధపెట్టటమూ— బలవంతము చేయుడము లేదుగదా' అని కొంతకాలంవరకూ సంతోషించింది. ఒకనాడతను రమారమీ రాత్రి పదిగంటలకు యింటికి చేరుకున్నాడు.

"భోజనం చేస్తారా" అని రమణి మామూలుగానే అడిగింది.

"భోజనమా! అహా—అహా—హాహా" అని వికటంగా ఒక్కమారు నవ్వాడు. ఆరోజున రమణి మామగారుకూడా యింటిలో లేరు. ఆ వికటాట్టహాసం రమణి కేమీ తెలియలేదు. కాని, అతను మరింత దగ్గర కొచ్చి—

'రమణీ! నువ్వు — నువ్వు ఎప్పుడైనా ఒక్కసారయినా...' అంటూ మీదికి వచ్చాడు. అతని నోటినుండి దుర్గంధము వెలువడింది.

"ఆ! అబ్బా! బ్రాందీ! తాగారా!" అని ఆమె అంటూంటే—

'బ్రాందీ! తాగడమా! ఆహాహాహా—హాహాహా' అని అంటే ఆమె మరింత బిక్కపోయింది. ఏంచేస్తాడో అని ఆమెకు భయం కలిగింది.

సూచన

పాఠకులారా !

మనసు ప్రధానం కాని, పెళ్లి ప్రధానం గాని, ప్రేమ లేని వివాహాలు చేస్తే—మనం అను కున్నట్లుగా జరిగిపోవచ్చు. అయితే ఆ వివా హేతర పరిణామాలు మీ మనోఫలకాల్లో ? పెద్ద మను షుల లాగ నటించేవారు పిచ్చి మనుష్యులుగా మారి పోవచ్చు. అంతే విపరీతాలు— సెలవు.

— శ్రీ —

౧

ఇరవై సంవత్సరాలవయస్సుకంటె ఎక్కువ వుండదు. అందంగా ఉంటాడు. నెలకు అరవై రూపాయల ఉద్యోగం. తండ్రికి ఒక్కడే కొడుకు. ఇంకేం కావాలో చెప్పండి? అని వుల్లయ్యశాస్త్రి చెబుతూంటే, నగసయ్యగారిలా అన్నారు.

"విన్నానండి. అంతా బాగానే ఉంది. కాని—"

"కాని—అంటున్నారేమిటండీ. ఏ విధమైన లోపమున్నూ లేదు. కట్నం మూడువేలేగదా. ఆస్తికూడా ఉంది. సాలికి ఏ తొమ్మిదివందల రూపాయల ఆదాయం వస్తుంది. చాలా మంచిసంబంధమండి. ఈ రోజుల్లో ఇంతకంటే మంచిసంబంధాలు మన నియోగులలో లేవండి."

'అదంతా నిజమే అయియుండవచ్చును. నేగాదనను. కాని—'

'కానీ—కానీ అంటున్నారు. కట్నం విషయమా? పిల్లకి దగ్గిర దగ్గిర పది పదిహేనువందల రూపాయల నగలు పెడతారు.'

'కట్నం విషయమైతే కాదు. మరో ఇంతకట్నం ఇచ్చుకొంటాం అవసరమైతే.'

"అలాంటప్పుడింక నేమండీ! దివ్యంగా ఉంటుంది ఈడూజోడూ'

'నా మాట పూర్తిగా చెప్పనివ్వండి'

'అయ్యో! దానికేమండీ!—చెప్పండి'

"చెప్పడానికేముందలెండి. మీకూ తెలిసే ఉండొచ్చు."

"వారి సంసారవిషయాలు నాకు పూర్తిగా తెలుసునండి"

"ఆ కుర్రవాడు మిలిటరీహోటల్సుకూ—ఇంకా అప్పుడప్పుడు వేశ్యాగృహములకూ—తిరుగుతూంటాడని విన్నానండి"

'రామ! రామ! అలాంటి దురభ్యాసాలుంటే ఆతనితండ్రి త్రవ్వి పాతేస్తాడండి. మీకెవరో కిట్టనివాళ్ళు చెప్పి ఉంటారీ మాటలు' అని

పుల్లయ్యశాస్త్రి తక్కువ సమాధానం చెప్పాడు. దానికి నరసయ్యగా రేమీ సమాధానం చెప్పలేకపోయారు.

'నిక్షేపంలాంటి సంబంధం నరసయ్యగారూ! మీ లాంటి సీలాపనిందలు నమ్మి లాభంలేదు. వారి సంసారవిషయాలు కొద్దో గొప్పో తెలిసినవాడను. కుర్రవాడు చాలా నెమ్మదయినవాడు. నాకు బాగా తెలుసు. అతనలాంటి దుర్వ్యసనాలను కని విని ఎరగడంటే నమ్మండి' అని పుల్లయ్యశాస్త్రి తిరిగి చెబుతూంటే నరసయ్యకూడా ఆమాటలు నమ్మాడు.

'పెండ్లికుమారుని పేరు క్రిష్ణమూర్తి గదండి చెప్పారు'

'ఔనండి. తండ్రిపేరు కామేశ్వరరావుగారు. తల్లి లేదు గదండి'

'ఇంక ఆడపిల్లలుగాని మొగపిల్లలుగాని లేరూ?'

'ఇంకెవరూ లేరండి—ఒక్కగాని ఒక్క కుమారుడు'

"అన్నీ బాగానే ఉన్నాయి. ఆ రెండూ లేకుండా ఉంటే సరి"

'మీ కటువంటి సందేహాలనవసరం. నే చెబుతున్నా వినండి.'

'పిల్లని చూసుకుందుకు ఎప్పు డొస్తారు?"

'రేపు సాయంత్రం నాలుగుగంటలకి'

'మంచిది. రమ్మనండి'

'నరేలెండి. మరి నాకు శెలవా?' అంటూ శాస్త్రి వెళ్ళడానికి లేచాడు.

"ఉండండి. తాంబూలాలూ వగైరా ఎప్పుడు"

'రేపేనండి. ఊరికే పిల్లని చూడకుండా పుచ్చుకోవడం బాగుండదని కాని ఎటువంటి ఆటంకాలూ ఉండవు'

'మంచిది వెళ్ళిరండి' అని చెప్పగానే శాస్త్రి లేచి వెళ్ళిపోయాడు సంతృప్తి కనబరచే ముఖంతో.

చూ శా ను లే !

నరసయ్య లేచి లోనికి వెడుతూంటే అతని కూతురు రమణ ఆనందంతో చిరునవ్వు నవ్వుతూ వచ్చి—

'నాన్నా! ఇవ్వాళతోటి సంగీతం నేర్చుకోవడం ముగించేసినట్టే. కృతులు కూడా చాలవరకూ అయిపోయాయి'

'బాగుందమ్మా'

'అనక మేష్టారు ఒస్తారు. జీతం ఎనిమిది రూపాయలూ యివ్వాలి'

'దానికేం లేవమ్మా యిచ్చివేద్దాం లే.'

'అలాగే కాని, నాన్నా! మోహన్ చెల్లెలు ఎంత చక్కటి పమిటకండువా వేసుకుం దనుకున్నావ్! చాలా బాగుంది!—'

'ఓ! నువ్వు అటువంటిదే కొనుక్కుందిగాని లే.'

'యింకా ఎప్పుడు నాన్నా!'

'ఇవ్వాళ సాయంత్రం.'

'ఇవ్వాళ సాయంత్రమే!'

'ఊ!'

'ఎంతో తెలుసా!'

'ఎంతైతే నేం?'

'పద్నాలుగు రూపాయలు.'

'ఇంతేగదా బ్రహ్మాండం.' అని అతను చెప్పగానే ఆమె మరింత సంతోషంతో లోనికి పరుగెత్తుకుపోయింది.

అతను లోనికి పోయి భార్య సూరమ్మ వంట వండుతూంటే ఆచేరువలోనే పీటవేసుకుని కూర్చున్నాడు.

సూరమ్మ అతనికేసి సరిగా చూడకుండానే—

'పది కాకుండానే వంట ఎలా అవుతుం దనుకున్నారు? అప్పుడే సిద్ధం అయ్యారూ!' అంటూ పొయ్యిమీదనుంచి అన్నంగిన్నె దింపింది.

'ఓసి నీ అసాధ్యం గూలా! యింకా నేను మడిబట్టకూడా కట్టుకోండే అన్నాని కెలా వస్తా ననుకున్నావే!' అన్నాడు నరసయ్య.

నరసయ్యకేసి ఆమె ఒక్కమారు చూసి.

'సరిగా చూడలేదు లెండి.'

'దానికేంగాని—యివ్వేళతోటి మన రమణికి కన్నెచెర వదిలిపోతుంది.

'ఏం! ఏమన్నా సంబంధం కుదుర్చుకొచ్చా రేమిటి?'

'కుదుర్చుకు రావడంలోనూ జమీందారీఫాయిలోది'

"లేకపోతే ఎలాగా కుదరదని మీకు తెలీదూ!" అంది చిరునవ్వుముఖంతో.

"పెళ్ళికొడుకు తెల్లతెల్లగా—బాగుంటాడు"

"బాగులేకపోతే యిదివరకటి సంబంధాల గతే ఈ సంబంధానికీ పడుతుంది"

"మళ్ళీ రమణి ఈ సంబంధాని కేం నెపము తెస్తుందో?"

"దానికేం తెలుసు—కుర్రకుంక"

"అలా గనకు సూరీ. దా నిష్టం లేని సంబంధాలు చేసి ప్రయోజన మేమిటి?"

అంటూంటే రమణి అక్కడ కొచ్చి.

'అమ్మా! యివ్వేళేం, నాన్న నాకు కొత్తపమిట కొనుక్కొంటా నన్నారే!'

'యివ్వేళ కాకపోతే యిం కెప్పుడు కొంటారు? రేపు పెళ్ళివారు కూడా వస్తారు.'

"పెళ్ళివారా!" అంది రమణి కంగారుతో.

"ఊ! చక్కగా ఉంటాడు వరుడు. యిదివరకట్లా తోసిపారెయ్యటానికి వీలుండదు." అని సూరమ్మ అంటూంటే రమణి హృదయం ఒక్కసారిగా బరువెక్కిపోయింది. ఆమె మనసు చివుక్కుమనిపోయింది.

'పెళ్ళివారు? అంటే ఆమెకు భయం. ఆ మాట వినడమే ఆమెకు చాలా కష్టం కలిగిస్తుంది. ఆమె రెండుకళ్ళనుండి అప్రయత్నముగా రెండశ్రుబిందువులు నునుచెక్కిళ్ళపైనుండి జారాయి. ఆమె తల్లిదండ్రులని గమనించలేదు. ఆమె హృదయంలోని అలజడిని తల్లిదండ్రులకు తెలియకుండా కప్పిపుచ్చడానికి అచ్చటనుండి నిష్క్రమించింది. నరసయ్యగాని, సూరమ్మగాని ఏమి అనుమానము పడలేదు.

౨

మొదటాట సినిమా వదిలివేశారు. సమయమూ పదిగంటలయింది. వీధులలో వెలిగే విద్యుద్దీపాలార్పి వేయబడినాయి. ఊరంతా చీకటిమయమైయుంది. కాని, నరసయ్యగారి వీధిమాత్రం గ్యాసులైట్ల కాంతితో వెలిగిపోతోంది. పెండ్లిముహూర్తం చాల దగ్గిరపడింది. గ్యాసులైట్ల కాంతిలో పెండ్లిపందిరి వేయిస్తున్నాడా గృహస్తు. అది పెండ్లిపందిరి, మామిడాకుతోరణాలు కడుతున్నారు అరటిగెలలు వ్రేలాడగడుతున్నారు. పెద్ద పెద్ద కాగితంబుట్టలు వ్రేలాడగడుతున్నారా పెండ్లిపందిరకు. మామిడాకు తోరణాలతో, వ్రేలాడే కాగితంబుట్టలతో, పెద్ద పెద్ద అరటిగెలలు వ్రేలాడదీయబడి ఆ పెళ్ళిపందిర చాలా శృంగారంగా కూర్పబడింది. అసలే వారిది నవీనపద్ధతులపై నిర్మింపబడిన చక్కటి మేడ. అది చాలాశృంగారంగా ఉంటుంది. దాని ముందర చక్కటి పెండ్లిపందిర వేయడంతో చాల సొగసుగా ఉంది ఆ వీధి అంతా. నరసయ్యగారికి రమణి అనే కూతురూ, ఇద్దరు మొగపిల్లలూ ఉన్నారు. అందువలన ఆ ఒక్కకూతురు వివాహమూ అతిఘనంగా నిర్వహించాలని కుతూహలపడుతున్నాడాయన. మూడు వేల రూప్యములు అల్లునికి కట్నంగా యిస్తున్నాడు. మరో మూడు

వేలు పెళ్ళికి ఖర్చుచెయ్య దలచుకున్నాడు. అలాంటప్పుడా పెండ్లి ఘనంగా ఉంటుం దనే చెప్పవచ్చును.

అస్తమించుటు కాంతులు వారి పూలతోటలోనికికూడా ప్రవరిస్తున్నాయి. ఆ పూలతోటలో మల్లిపందిర క్రింద యిద్దరు మనుష్యులున్నట్లు నీడలు సూచిస్తున్నాయి. ఆ వ్యక్తులలో ఒకవ్యక్తి రమణి. మరియొకవ్యక్తి మోహనరావు. అతడు వారింటి ప్రక్కవారి అబ్బాయి. ఆమెయొక్క చెలికాడు. బాల్యమునుంచీ కలిసియున్న ప్రియుడు. మోహన్ ఆమెతో కలిసి ఆడుకున్న రోజులూ ఉన్నాయి. ఆమెను ప్రేమించిన రోజులూ గడచిపోయాయి. రమణిని మరియొక యువకుని కిచ్చి వివాహం చెయ్యడానికి నిశ్చయించారు.

రమణి—మోహన్ ముఖంలోకి తేరి తేరిలాడె తన నేత్రాలతో చూచింది.

'రమణీ!—' అన్నాడు మోహన్. ఇంకాఏమోమాట్లాడా లనుకున్నాడు కాని అతని నోటంట మాట రాలేదు. అతని కంఠం శోకరుద్ధమైపోయింది.

"మోహన్—" అంది రమణి అతికష్టంమీద.

"విచారించి లాభం లేదు."

"విచారించక—చేసే దేముంది?"

"ఎందుకు విచారించడం! రమణీ!"

"నా దురదృష్టానికి"

"నీ దురదృష్టం కా దది. నా దురదృష్టం"

"ఎవరి దురదృష్టమైతే నేం? మన జీవితాలు దుఃఖభాజనమైపోయాయి"

"అలా ఎన్నటికీ కావు"

"కావా!" అం దామె ఆశ్చర్య విషాదాలతో.

"కావు"

"ఎలాగ చూపావా!"

"ప్రేమవ్యాపారాలను శాంతింపచేయగల ఆరాధన వుంది."

"ఆరాధన! ఆరాధనమున తెమస్సులు చల్లార్తావా? ప్రేమతో ప్రజ్వలించే వ్యాపారాలకు శాంతి చేకూరుతుందా? వట్టిమాటలు. అవోహా" అని ఆమె నిరుత్సాహంగా సమాధానం చెప్పేసింది.

'రమణీ! పొరబా టభిప్రాయంలో ఉన్నావు.'

'కాదు. అలాంటి పొరబా టభిప్రాయం నాది కాదు. నీది.'

"ఆ! నాదా!" అన్నాడు బాలిను భయాశ్చర్యములతో.

"ఆ! నీదే"

"ఎలాగో చెప్పు రమణీ! చెప్పు! తప్పుంటే సవరించుకుంటాగా"

'సవరించుకోనలే నని నీవే చెప్పేశావు'

'ఆ! అలా ఎప్పుడైనా అన్నానా!'

'ఆ! అన్నావు'

"నీ మాటలుగాని, భావంగాని నా కర్థం కావడం లేదు."

"అర్థం కావు. ఎలా అర్థమౌతాయి! ప్రేమించి సాధించలేని అప్రయోజకులకు నా మాటలు అర్థం గావు. నిజమే!" అని ఉద్రేకంతో అంటే—

"ఆ సాధించలేని అప్రయోజకుణ్ణా! కాదు. రమణీ అలా యెన్నటికినీ కాదు."

"ఎందుకు కాదు?"

"నేను సాధించగలను"

"లేవు"

"ఎందుకు కాను"

"అయితే నే గోరినప్రకారం హైదరాబాదు వచ్చేస్తావా!"

“రాతీ కాదు. రాగలను. తల్లిదండ్రులకు దూరంగావాలి— సంఘాన్ని తిరస్కరించాలి. అవినీతిపరు లనే అపనింద కొడిగట్టాలి. అవిధేయు లనే బిరుదాన్ని పొందడానికి సంసిద్ధులము కావాలి” అని ఇంకా మోహన్ ఏమో మాటలాడుతూంటే—

“ఛీ! ఇంకా ఏమైనా నిందలొస్తాయేమో జాబితా వ్రాయించు త్యాగంలేని ప్రేమ నీది. పొరబాటు” ప్రేమ కాదు, కామం. నా మానాన్ని, శీలాన్నీ అపహరించావు. ఇపుడు నన్ను మరియొక యువకుని వివాహమాడ మని నిర్భయంగా తెగించి—సలహా ఇస్తున్నావు ఇదేనా నీప్రేమ?’ అని ఆమె రౌద్రమూర్తిలా మాట్లాడుతూంటే అతను నీరయిపోయాడు. ఏ మని సమాధానం చెప్పాలో తెలియక చాలా సేపు ఉక్కిరి బిక్కిరయిపోయాడు. ఆపాద మస్తకమూ అతని శరీరం కంపించిపోయింది. ఆమె మాట్లాడే ప్రతి మాటా శూలంలా అతని హృదయాన్ని గాయపరచేసాయి. పదహారు సంవత్సరాల ప్రాయంలేని రమణి ఆ విధంగా మాట్లాడగల దని అతి డెన్నడూ అనుకోనైనా అనుకో లేదు. చిన్న తనంనుంచీ ప్రేమించిన రమణి తన నా విధంగా తూలనాడుతుం దని తలంచనూ లేదు. ఆమె చిన్ననాటి చర్యలన్నీ అతని కండ్లకు కట్టినట్లు జ్ఞప్తికొచ్చాయి. అతని నోటంట మాట రాలేదు. మనిషి కొయ్యబారిపోయిన ట్లయినాడు. చివరకు అతని నోటంట ఈ మాటలు వెలువడ్డాయి.

‘రమణీ! ఇంకా నువ్వు అజ్ఞానాంధకారంలో ప్రాకులాడుతున్నావు. ప్రేమకీ—కామానికీ చాలా దూరం ఉంది. ప్రేమ అనేది త్యాగాన్ని కోరుతుం దన్నావు. అది నిజమే, కాని, నువ్వు చెప్పే త్యాగంలాంటి త్యాగాన్ని నిష్కళంకమైన ప్రేమ ఆశించదు. నువ్వు చెప్పినట్లు సంచరించడం మాన మర్యాదలు లేనివాళ్ళకు. కులగోత్రాలు లేనివాళ్ళకు. నీ వింకనూ చాలా లేతవయస్సులో ఉన్నావు. కష్ట సుఖాలు నాటాలి.’

"మోహన్ ! ఈ నీతివాక్యాలు యింతకాలంనుంచీ దాచి ఉంచావా"

"ను వ్వేలా అను; నే సహిస్తా. కాని నా ప్రేమమాత్రం నువ్వను కున్నటువంటిది కాదు. ఈ ఒక్క మాటమాత్రమే నేను నీకు చెప్ప గలిగినందుకు క్షమించు. రమణీ ఏ నాటికైన గాని నేను నీ వా..." అని అత డింకా ఏమో చెప్పబోతూంటే,

'ఫట్' మని అతని ఎడమచెక్కిలిమీద ధ్వనించింది. ఆ ధ్వని రమణి కుడిచెయ్యి కలుగ జేసింది. అంత లెంపకాయ రమణి కొట్టిం దా కోపంలో.

మోహన్ ఒక చిరునవ్వుమాత్రం నవ్వాడు. రమణి అతని ముఖంలోకి మరిఒక మారు తీక్షణంగా చూసింది. అతని ముఖంలో కనబడ్డ శాంతమునకు, కరుణకూ ఆమె ఆశ్చర్యపోయింది. అప్పుడు మాత్రమే ఆమెకు తాను చేసిన పని తెలిసింది.

'ఆ! లెంపకాయ!—ఈ చేత్తోటే!—' అని ఆమె రెండుచేతు లనూ ముఖాని కద్దుపెట్టుకుని ఆ ముఖం వెనకకు తిప్పుకొనుకుంది. మోహన్ ఏమీ జరుగనట్లు ఆమె తల నిమురుతూ,

"రమణీ! విచారించకు"

'మోహన్ ! నీ హృదయాన్ని—నీ ఉత్కృష్టభావాలనూ గ్రహించలేని మూర్ఖురాలను క్షమించవూ?' అని ఆమె కన్నీరు కార్చింది. అంతవరకూ దుఃఖాన్ని దిగమ్రింగుతున్న మోహన్ ఒక్క మాటు వెడలగ్రక్కాడు. ఒకరి నొకరు గాఢంగా కౌగలించుకుని చంటి పిల్లలవలె ఒక్కమారు గొల్లుమని ఏడ్చారు. కాని, అచ్చట ఎవరూ లేకపోవడంవల్ల ఏ విధమైన ప్రమాదమూ కలుగలేదు.

"రమణీ! నా మాట విను. నన్ను మరిచిపో అప్పుడే నీకు మనశ్శాంతి ఉంటుంది. ప్రేమను సాధించేది ఆరాధన." అని అతను

చెప్పడంతోనే అంతవరకూ వెలుగుతూన్న గ్యాసులయిట్లకాంతి తగ్గిపోయింది.

"రమణీ! గ్యాసులయిట్లు తీసివేస్తున్నారు. మీ నాన్నగారు కూడా నిద్రపోతా రనుకుంటాను."

'ఆ!'

'రమణీ! వెళ్ళు. నేనుకూడ వెళ్ళిపోతా'

అని మోహన్ అంటూంటే ఏం సమాధానం చెప్పాలో ఆమె కేమీ తెలియలేదు. కాని, చీకటిలో తన నిగనిగలాడే కళ్ళతో అతని ముఖంలోకి చూసింది.

'రమణీ! విచారించకు. వెళ్ళిపో!' అని అతను కఠోరముగా కాసింది ఆ చీకటి తెరలలో మాయమైపోయాడు. రమణి బరువెక్కిన హృదయంతో, నెమ్మదిగా లోనికి నడిచిపోయింది.

ఆమె దుఃఖముతో మంచముపై పరుండి వెక్కి వెక్కి ఏడ్చింది. మోహానుని అనవసరంగా లెంపకాయ కొట్టినందు కెంతయైన విచారించింది. ఆమె ప్రేమలత మొదటంట నరుకబడినందుకు అమితమైన దుఃఖము కలిగింది. ఆమె కా విద్యుద్దీపపుకాంతులలో ప్రతివస్తువు కూడ ఒక ఆయుధములా కనుపించినాయి. "ఆత్మహత్య" అని ఆమె హృదయం అరచింది— కేకలు వేసింది. ఆమెకు మోహన్ మాటలు తిరిగి జ్ఞప్తికివచ్చాయి.

'రమణీ! చచ్చి సాధించేది లేదు. దేవు మున్నాడు. నిష్కళంక ప్రేమహృదయాలను కాపాడుతాడు.' అన్న అతని మాటలు ఆమెకు ఛాందసుని మాటలుగా తోచాయి. కాని, ఆ మాటలలో సత్యము కూడ యిమిడిఉం దని ఆమెకు తోచింది.

ఆమెకు బ్రతుకుట కష్ట మని తోచింది.

ఆమె ఆ విధంగా నిద్రలేక దొర్లుతూ ఉండగా నరసయ్య ఆమె ఉన్న గదిలోనికి వచ్చాడు. ఆమె పరున్నట్లు నటించాలనుకుంది కాని, నరసయ్య ఆమె తలగడా చూచాడు. ఉబ్బిన ఆమె కన్నులను జూచాడు. అతని హృదయం బ్రద్దలయిపోయింది. ఆమె ఎందు కంత ఘోరంగా ఏడ్చిందో ఊహించనైనా ఊహించలేకపోయాడు.

'ఏమే రమణీ ఎందుకే అమ్మా! అలా ఏడుస్తున్నావ్! ఇంకా పడుకోలేదూ?' అని అడిగేటప్పటికి రమణి మరింత కంగారు పడింది. సమాధానం చెప్పడానికి కూడ ఆమె నోటంట మాట రాలేదు. దానితో నరసయ్య మరింత కంగారు పడ్డాడు.

'ఏమే అమ్మా! రమణా! అలా ఎందుకే ఏడుస్తున్నావు?' అని మరికొంచం గట్టిగా అడిగాడు. ఆ గొడవకి చేరువలోనే పరున్న సూరమ్మకూడా లేచింది. సమాధానం చెప్పకపోతే మరింత గొడవ అవుతుందని రమణికి తెలుసును. కాని ఏమని సమాధాన మియ్యాలో తెలియడంలేదు. ఇంతలో సూరమ్మకూడ దగ్గర కొచ్చింది. ఆమెకు రమణి—మోహన్ను గూర్చి కొంతవరకూ చెప్పడముచేత ఆమెకు కారణం చూచాయగా తెలిసింది. భర్తకేసి ఓమారు చూచింది.

'ఎందు కేడుస్తోందో అలాగే నేమిటి కనుక్కోవడం; చాల్లెండి. నే కనుక్కుంటా; మీరు నడవండి.' అని భర్తను మరో గదిలోకి పంపేసి తలుపు గడియవేసింది.

'ఏమే రమణా! ఎక్కడైనా ఇంత చోద్యముంటుందా! ఆ మోహన్‌కంటే బాగుంటాడు.'

'నే నందుకోసం ఏడవడంలేదు'

'మ_రెందుకు?'

'ఎందుకైతే నేం లే!'

'నువ్వలాగే అంటావు. మీ నాన్న నన్ను చంపుతున్నారు.'

ఇంక ఏడవకులే'

"అన లతని గొడవ మరచిపో. మీ నాన్నకి తెలుస్తే నన్నూ నిన్నూ కూడా చంపుతారు. వాళ్ళు మనం ఒక శాఖవాళ్ళం కాము. లేకపోతే ఎలాగయినా పట్టు పట్టొచ్చు."

'ఇంక ఆ గొడవ తలపెట్టకేం;'

'అలాగే పడుకుందూ నువ్వెళ్ళి' అని రమణి అనడంతోనే సారమ్మ గారక్కడ్నుంచి వెళ్ళిపోయారు.

3

'బాజాభజంత్రీలు గట్టిగా వాయించండి.' అని మంత్రం చదివే శాస్త్రి హెచ్చరించి తిరిగి మంత్రం చదువుతూ.

'మంగళసూత్రం గట్టిగా కట్టునాయనా!—మూడు ముళ్ళూ బిగుతుగా వెయ్యి' అని పెండ్లికుమారుని చేతికి మంగళసూత్రం ఇచ్చాడు శాస్త్రి.

క్రిష్ణమూర్తి రమణిమెడలో మంగళసూత్రం కడుతున్నాడు. రమణికి ఆ మంగళసూత్రం కాలు ఒక ఉరితాడులా కనుపించింది. అప్రయత్నంగా ఆమె రెండు నయనాలనుండి రెండు ద్రవబిందువులు రెండు మంగళసూత్రములమీదపడి జారాయి. మోహను ఒక్కడే ఆ అశ్రుబిందువులను చూచాడు. తక్కిన వారందరూ పెండ్లి హడావుడిలో అది గ్రహించలేరు.

ఆమె కార్చిన ఆ అశ్రుబిందువులను చూచాడు. అతని హృదయము వర్ణింపలేని ఆవేదన ననుభవించింది. మరోక్షణమైనా అచ్చట నిలువలేక అచ్చటనుండి దూర దూరా నడచిపోయాడు. అంతమంది

వున్న ఆ పెండ్లిభవనములో అత నెందుకలా వెళ్ళిపోయాడో ఎవ్వరూ కూడ ఆలోచించ లేదు.

రమణిమాత్రం మా దృశ్యమును గమనించింది. ఆమె మరింత శోకవశించింది ఆమె చూస్తునే ఉంది గాని, ఆమె దృష్టిలో ఎదురుగుండా ఉన్న దేదియూ కనుపించ లేదు ఇంతలో,

ఆమె చీర కొంగూ—పెండ్లికుమారుని కండువా ముడివేసి. అగ్ని గుండంచుట్టూ ప్రదక్షిణం చెయ్యం డమ్మా! అన్నా డా మంత్రవేత్త.

రమణికూడ అగ్నిగుండంచుట్టూ ప్రదక్షిణంచేస్తుంది. మోహన గురించి ఆలోచించే రమణి దృష్టిలో అగ్నిగుండము సరిగా కనుపించ లేదు. ఆమె అగ్నిగుండముపై ఒక్క అడుగేసి కవ్వు మని కేక వేసి కాలు వెనుకకు లాగుకుంది. నలుగురు అమ్మలక్కలూ చుట్టుముట్టారు. ఏమిటంటే—ఏమిటి?' అని కొంత గలాభా కేశారు కొంతసేపు సేపటిలో ఆ గలాభా అణిగిపోయింది.

మరికొంత సేపటిలో పెండ్లికూతుర్ని లోపలికి తీసు కెళ్ళవచ్చు నని శాస్త్రి అనడముతో రమణిని లోపలికి తీసుకుపోయారు.

'ఏమే అమ్మా! అలా నిప్పులమీా దడుగేసా వేమే!' అని సూరమ్మ రమణి లోనికి రాగానే అడిగింది. కాని రమణి సమాధానం చెప్ప లేదు. .

"మన సాకచోటూ—మని షాకచో టగా ఉం టే ఇలాగేఅవుతుంది" అని సూరమ్మ తీక్షణంగా అంది. కాని, రమణి మాట్లాడ లేదు.

సూరమ్మకు చాలా కోపం కలిగించింది రమణిప్రవర్తన.

పెండ్లిలో ఆలెని గొడవ తలపెట్టకే అల్లరవుతుంది—అని నే చెబితే నువ్వు ఎంతమాత్రమయినా వినిపించుకున్నావా! అంత మొండి తనమూ, యింత లేసివాళ్ళకుకూడా అంత పెంకితనమైతే ఎలాగు? అని సూరమ్మ అంటూ ఉండగా రమణి మేనత్త అక్కడికి రావడము వల్ల సూరమ్మ ఆ ప్రస్తావన ఒదలివేసింది.

"ఒదినా పెండ్లికొడుకుకూడా బాగున్నాడుసుమా!"

"బాగు లే కేం!" అని సూరమ్మ ఒదినగారితో అంది.

"పెండ్లికొడుకు కేదో ఉద్యోగమట?"

'మరే. రాజమండ్రి పేపరుమిల్లులో నెలకి 60 రూపాయలట'

'ఓ స్వంతయిల్లుకూడా ఉందటగాదూ?'

'ఆ! అదీ రాజమండ్రిలోనే.'

'చాలా దగ్గిరే బ్రిడ్జి దాటితే అత్తవారిల్లన్న మాట.'

'ఆ ఔను'

'పెండ్లికొడుకు ఎంతవరకూ చదివాడు'

'ఏదో చదివాడు. స్కూలుఫైనలువరకూ'

'ఏం! పేసుకాలేదు'

'పేసో, ఫెయిలో నాకు తెలీదు'

'మన రమణి ఫోర్తుఫారంవరకూ చదివిందిగా'

'ఆ! చదివింది'

'అత్తగారుకూడా లేదటగా'

'లేదు. ఆడపడుచులూ లేరు'

'ముసలిమామ ఒక్కడే అన్నమాట'

'మంచి సంబంధమే ఒదినా! మొగుణ్ణి ఆడించేస్తుంది మన రమణి'

'దాని కేం తెలుసు, వెర్రిబాగుల్ది. దాన్ని అతగాడే ఆడిస్తాడు'

'ఎలాగయితే నేం ఎవరో ఒకరు ఆడుతూ ఉంటారు' అంది సూరమ్మ ఒదినగారు నవ్వుతూ—

సూరమ్మగారుకూడ ఓ నవ్వు నవ్వి ఊరుకుంది.

'రమణి అదోలా ఉంటుందేమి టొదినా'

'మొన్న దానికి కొంచెం సుస్తీ చేసింది'

'ఊహూ' అని ఊరుకుంది.

౪

రమణికి పెళ్ళయింది. పెళ్ళితో బాటుగా శోభనముకూడా అయింది. రమణి అత్తవారింటికి పంపివేయబడింది. దగ్గర దగ్గర రెండు మాసాలయింది. ఆమె ఎన్నడూ భర్తను తాకి ఎరుగదు. పరపురుషుణ్ణి చూచినట్లుగానే చూచేది. కాని ఆసంగతి ఎవరికీ తెలియకుండా ఉంది. రమణికి భర్తయొక్క యెడల ఒకవిధమైన అసహ్యం కలుగుతూ ఉండేది.

అతను పగలు నౌకరిచెయ్యడానికి పోయేవాడు. రాత్రి సినిమాలని—నాటకాలని—స్నేహితులని తిరుగుతుండేవాడు. అతనంటే చాలా భయం అని రమణికి కాపరానికి వచ్చిన కొత్తలోనే తెలిసింది. క్రిష్ణమూర్తికి తండ్రిభయం బొత్తిగా లేదు. ఇరుగు పొరుగువారేమనుకుంటారో అన్న జంకు అతని కిదివరకే లేదు.

రమణి 'భర్త ఏమీ బాధపెట్టకపోయినా— బలవంతము చేయుటము లేదుగదా' అని కొంతకాలంవరకూ సంతోషించింది. ఒకనాడు అతను రమారమీ రాత్రి పదిగంటలకు ఇంటికి చేరుకున్నాడు.

"భోజనం చేస్తారా" అని రమణి మామూలుగానే అడిగింది.

"భోజనమా! అహా—అహా—హాహా" అని వికటంగా ఒక్కమాటు నవ్వాడు. ఆరోజున రమణి మామగారుకూడా ఇంటిలో లేరు. ఆ వికటాట్టహాసం రమణి కేమీ తెలియలేదు. కాని, అతను మరింత దగ్గర కొచ్చి—

'రమణీ! నువ్వు — నువ్వు ఎప్పటికైనా ఒక్కసారి రమణివా...' అంటూ మీదికి వచ్చాడు. అతని నోటినుండి దుర్గంధము వెలువడింది.

"ఆ! అబ్బా! బ్రాండీ! తాగారా!" అని ఆమె అంటూంటే—

'బ్రాండీ! తాగితేనేమా! ఆహాహాహా'' అని అంటే ఆమె మరింత బిక్కపోయింది. ఏంచేస్తాడో అని ఆమెకు భయం కలిగింది.

"మీరు తాగడముకూడా నేర్చుకున్నారా"

'ఊఁ! తాగడం — తాగడం అంటా వేమిటే గాడ్దీ! నువ్వు — తాగవ్వూ! అలాగే నేనూ తాగాను.'

'ఆ ఆ నే తాగుతానా'

"ఆ నువ్వూ తాగుతావ్. నీ బాబూ తాగుతాడు. అందరూ తాగుతారు" అని అతను తూలుతూ తూలుతూ అంటుంటే ఆమెకు పట్టరాని కోపం వచ్చింది.

"ఛీ! నోటికి వంతవస్తే అంతా పేలతావు. మీరు తాగడమే కాకుండా అందరూ తాగుతారంటారా"

'అదిగో! మాట్లాడుతున్నావు. నామాట కేమిటి చెప్పడానికి విలువ లేదు. నేను కృష్ణమూర్తిని నీ మొగుణ్ణి — తెలుసా"

"ఆ తెలుసును గాని — కొంచెము దూరంగా ఉండి కేకలు వేయండి."

'దూరంగా ఉండడం దేనికే నే నెవరినో చెప్ప లేదూ! ఇప్పుడు నా కెంత కాలంనుంచి చెప్పుకుంటున్నా ఒకటి విలువ లేదు. నువ్వు నా కృష్ణ తెగ్గాలి" అంటూ ఆమెను చెయ్యి పట్టుకుని తన వక్షస్థలం మీదికి లాగాడు.

ఆమె విడిపించుకోవాలని పెనుగులాడింది కానీ, లాభం లేక పోయింది. అతని చేతుల బిగువునుంచి ముద్దు పెట్టుకోవడానికి ప్రయత్నం చేశాడు. ఇంతలోకే తలుపు తోసుకొని అతనితండ్రి లోపలికివచ్చాడు. అప్పటికి ఆ పరిమాణము గడచినందుకు ఆమెకు సంతోషించింది. కృష్ణమూర్తి తండ్రి మేశ్వరరావు — కొడుకు యొక్క తెలివితక్కువపనికి అసహ్యించుకుంటున్నాడు. ఎర్రగా ఉన్న కృష్ణుని కన్నులు చూశాడు. ఏమీ మాట్లాడలేకపోయాడు. మాట్లాడితే తనను కూడా కొడతాడేమో నని భయము వాయువు. కాని, అతని మనస్సులో ఉన్న భీతిని కప్పి

పుచ్చుడానికి ఓమారు క్రిష్ణని వైపు తీక్షణంగా జూచి ఊరుకున్నాడు. క్రిష్ణమూర్తి ఆ గదిలోనుంచి మరోగదిలోనికి వెళ్ళిపోయాడు.

'తప్పతాగి వచ్చారండీ ఈ వేళ' అని రమణి మామగారితో నిశ్శంకగా అంది. ఆమె మాటలకతనేమీ సమాధానం చెప్పలేక పోయాడు.

'నేనుకూడ తాగుతానట. మానాన్న తాగుతాడట. మీరు కూడానట' అని రమణి అంటే ఆయనకి చాల కోపం కలిగింది

'వెధవ తాగిన వెధవ పేలడానికి ఏమిటి' అని పలికి 'భోజనం చేశాడా' అని తిరిగి అన్నాడు.

'ఆ దేనండీ_భోజనం చేస్తారా—అని సవ్యంగా అడిగితే—భోజనమా!—అంటూ కొట్టడానికి వచ్చారు' అని ఆమె కంటనీరు తుడుచుకుంటూ అంది.

'పోనీలే రమణా' మూర్ఖుని అలాగే వదిలేయవమ్మా. తిండి తిప్పలూ ఏమీ అక్కర లేదు వాడికి. వాడు వాడి స్నేహితులూ— సారా కొట్లూ—బ్రాందీషాపూ—బాగుంటే చాలు వాడికి. ఇంత అధ్వాన మైపోతాడని అనుకోలేదు'

“మీరు భోజనం చేసారా”

ఆ! చెయ్యకేం! వన, నువ్వూ నేనూ భోజనం చేస్తా మంటూ వారిరువురూ భోజనాలు చేసి [illegible] మామాకోడళ్ళు. [illegible] అరిచిన క్రిష్ణ డంకేసుకుండే సహించారు.

ఇలాంటి సంఘటనలు రమణి ఆ ఇంట్లో చాలా చూసింది. ఓమారు సరసయ్యగారుకూడా [illegible] వాయింటికి తంత్రికి ఏ విషయమూ తెలియకుండా ఆమె సర్దిపుచ్చింది. రమణికి అన్నివిధాలా దుఃఖము యెక్కువై యుంది.

ప్రేమించిన మోహానుని పొందలేక పోయింది. చేసుకున్న భర్త తన ప్రేమకు అర్హుడు కా దనుకుందామె. అందువలన ఆమెకు నిరంతరమూ దుఃఖం కలిగేది. ఇలా ఉంటుండగానే ఆమెను పుట్టింటికి పంపించారు.

X

'ఏమె అమ్మా! సుఖంగా వున్నావా' అని నూకమ్మ కూతుర్ని చూడగానే అడిగింది.

'ఉన్నాను' అని ఆమె నిశ్శంకగా సమాధాన మిచ్చింది. కాని ఆమాటలో ఏ విధమయిన ఆనందమూ కనుపించలేదు.

"అయ్యో! బాగా చిక్కిపోయింది నాతల్లి" అంది నూకమ్మ ముక్కుమీద వేలేసుకొని. ఇంతలోకి మోహన్‌రావు తన యింటి గుమ్మం యెక్కుతూ రమణిపై పొక్కమూగు చూచాడు. లోతుకు పోయిన కన్నులు, ఎండిపోయి వాడిపోయిన చెక్కిళ్ళు వెలవెలబోతూ రమణిముఖము చూచి నిశ్చేష్టితుడై పోయాడు. అలాగే నిలబడి చాలసేపు చూశాడు. రమణి అతని ముఖంలోకి చూసింది. నివ్వెర చెందింది. అతని ముఖములో పూర్వపు కాంతి లేదు. ఆనందమూ లేదు. చెరిగిపోయిన క్రాపింగు—యెండిపోయిన శరీరం—మాసిపోయిన బట్టలు చూచి బి. ఏ. చదివిన మోహను ఇతడేనా అనుకుంది. తల క్రిందికి దించేసుకుంది. చర చరా మోహన్ లోనికి నడచిపోయాడు. రమణి రావడం యిరుగు పొరుగు అమ్మలక్కలందరూ చూచారు.

"ఎంత యెండిపోయావే రమణీ" అని దవడలు నొక్కుకుని అంది ఒకయిల్లాలు.

"మామగారు సరిగా భోజనమైనా పెట్టలేదు గాబోలు—" అని మరియొక్కతె అంటే—

"మామగా రేమంత లేనివాడు కాదమ్మా—ఈమెకు తినటం చేతగాదు అనండి' అని మరో పడుచుఅంది.

"ఏమైతేనేం పిల్ల చిక్కి శల్యమైపోయింది పాపం" అని మరి యొక వృద్ధ ముత్తైదువ అంది. ఆవిధంగా అందరూ తలోవిధంగానూ అనుకుంటుంటే రమణి లోపలికి పోయింది.

ఆమెతోనే సూరమ్మకూడ లోపలికి వచ్చేసింది.

"ఏమే రమణీ! ఏమన్నా బెంగపెట్టుకున్నావా ఏమిటే"

"ఎవరికోసం బెంగపెట్టుకోవాలే! నీపిచ్చిగానీ"

"బెంగపెట్టుకోడాని కెవరికోసమైతే నేం"

"నే నెవరికోసమూ బెంగపెట్టుకోలేదు"

"ఇంత చిక్కి శల్యమైపోయా వేమిటే పిచ్చితల్లీ"

"నే చిక్కిపో లేదే"

"చిక్కిపోకపోవడ మేమిటే? మనిషి సగమైపోతేను" అని సూరమ్మ దవడలు నొక్కుకుంది.

ఇంతలోకి నరసయ్య వచ్చి—

"చిక్కి పోదూ బెంగపెట్టుకుంటే" అన్నాడు.

"బెంగపెట్టుకోలేదట" అంది సూరమ్మ.

"బెంగపెట్టుకోకపోవడ మేమిటి! ఆ కిష్టయ్య రోజూ తాగివచ్చి చావగొట్టేవాడట."

"ఆ! ఆ! ఏరితల్లీ ఇంకా చెప్ప లేదేమే! ఎందుకు కొట్టడం"

"ఒళ్ళు తెలియకుండా తాగినవాడి కేమిటి"

"ఇదంతా మీ కెలా తెలిసింది" అని సూరమ్మ అడగ్గా—

"ఇవంటే పిచ్చిపిల్ల గన కేమీ చెప్పకుండా ఊరుకుందిగాని ఇరుగు పొరుగు ఊరుకుంటారా"

"ఏమని చెప్పారు"

"మీలాంటి పెద్దవారు యితని కెందుకు పిల్ల నిచ్చారండీ! ఒట్టి త్రాగుబోతు—జులాయి—ముండల ముఠాకోర్! రామ - రామ! పిల్లని రోజూ చావగొడతాడండీ' అని చెప్పారు.

'పెద్దముండావాడు. మామగారెలా ఊరుకున్నారూ'

'ఊరుకోక ఏం చేస్తారు! ఏమన్నా అంటే ఆయన్నికూడా నాలుగు వాయిస్తాడట.'

'రామ! రామ! పెంచి పెద్దవాణ్ణి చేసినందుకు మామయ్యని కొట్టడమూ! చేసుకున్నందుకు పెళ్ళాన్ని కొట్టడమూ! హరి! హరి! ఈసారి మనయింటికి రాసియుంచి, సంగతి కనుక్కోండీ' అని సూరమ్మ పట్టలేని ఆగ్రహంతో అంటుంటే—

'మన కెందుకు? ఏదో ఏడుస్తారు! మన పిల్లని పట్టుకు కొట్టకపోతే అంతే చాలు' అని పరసయ్య అన్నాడు.

'ఇంత దరిద్రపని తెలుస్తే రత్నంలాంటి పిల్ల నిద్దుమా'

'అయ్యొయ్యో! ఇదంతా మన కర్మం—దాని కర్మమూను. నే మొదటే విన్నానే సీ డీలాంటివా డని—'

'అలాంటప్పుడు తెలుసుండికూడా ఎందుకు చేసారండి! మరో సంబంధం—మరో సంబంధం—ఎక్కడా దొరక లేదటండీ మీకు' అని ఆమె విచారంతో అంటూంటే—

'ఇదంతా నా తప్పు కాదే! కర్మం! కర్మం! మన కర్మం! దాని కర్మం'

'మీరు చెప్పే కర్మం—కర్మం అంటే లాభ మేముంది?'

'కాదే అప్పల్లయ్యశాస్త్రితో ఈమాటే అంటే—'

'ఏమాట'

'పెళ్లికొడుకు ఆకతాయిగా తిరుగుతూంటాడటగాదా? అని అడుగుతే—రామరామ అటువంటి దుర్వ్యసనాలు కనీ వినీ ఎరుగడండీ అని పుల్లయ్యశాస్త్రి చెప్పాడు'

'వాట్టి పోంగమొండావాడండీ! మన పిల్లా దాపురించాడో కాని గాడిలాగ! వాడి కెవరూ ఆడపిల్లలు లేరూ! వాళ్ళనే ఇచ్చి పెళ్ళి చెయ్యలేకపోయారు' అని సూరమ్మ విచారంతో అంటుంటే—

'జరిగిపోయినదానికి ఎంతగా విచారిస్తే ఏంలాభముంది' అని నరసయ్య వేదాంతివాక్యం చెప్పాడు.

'అసలు దాని కాపెళ్లి ఇష్టముందో లేదో మీరు అడగనైనా అడిగారా మీకు వచ్చిందిగాదా అని చేసెయ్యడమా'

'నువ్వడిగావా'

'నే నడిగిన ప్రయోజనం?' వస్తుంటే నా మీద గంతులెయ్యడానికా?' అని సూరమ్మ అంటే నరసయ్య మాటలాడకుండా అక్కడి నుంచి వెళ్ళిపోయాడు.

రమణి మరల పూర్వగాథంతా ఒక్కమాటు అప్రయత్నంగా జ్ఞప్తికి తెచ్చుకుంది. తల్లిదండ్రులు చేసిన దుర్న్యాయము మని ఆమె కది వరకే తెలుసుకాని, అప్పటి పరిస్థితిలో ఆమె ఏమీ మాట్లాడలేక పోయింది. ఇప్పుడామెకు మనసు నొచ్చినమీదట హృదయదౌర్బల్యం ఎక్కువయింది. మోహన్—మోహన్—అని ఆమె హృదయం పరితపించింది.

'నాన్న సంటావుకాని, నీ బుద్ధి ఏమయిందే అమ్మా! నువ్వు మాత్రం అతన్ని మరిచిపో—చక్కని సంబంధం—ఎంతో బాగుంటాడు—అని చెప్ప లేదూ! ఆ బాగు ఇప్పుడు కనిపిస్తోంది. ముందు ముందింకా కనిపిస్తుంది.' అని రమణి అన్నమాటలకు సూరమ్మ శిరసు వాల్చేసింది.

'అయిపోయిం దేదో అయిపోయింది. ఇంక ఊరుకో రమణీ! అన్న మాటలు రమణి కెక్కడ్నించో నెమ్మదిగ వినిపించాయి. ఆ దేదో మహామాయ అనుకుని ఆమె కంగారుపడి నాలుగువయిపులా కలయజూచింది. ఆమె కేమీ కనుపించలేదు. సూరమ్మ భోజనాలకు పిలవగనే వా రందరూ వెళ్ళిపోయారు.

౬

"ఇల్లంతా ఖాళీగా ఉంది. ఇంట్లో అలికిడి ఉండటమూ లేదు.

మా నాన్నగారు చాలా ముసలివారు. ఎంతమాత్రము పని చెయ్యలేరు. నీ కా పని ఎక్కువగా ఉంటూంది. అందుచేత ఇంట్లో వంటా—వగైరాలకు కొంచెం ఇరకాటంగా ఉంది. మీరు రమణిని తీసుకొని వెళ్ళి దగ్గర దగ్గర ఇరవై రోజులయినది. కనుక నేను మళ్ళీ బుధవారం వచ్చి తీసుకొని వెళ్ళదలచితిని.

ఇట్లు,
మీ అల్లుడు—
కృష్ణమూర్తి'

అని వ్రాయబడిన కవరు రమణి చదువుట ముగించగానే సూరమ్మ—

'ఎంత శాంతమూర్తిలా వ్రాశాడు! చూసేవాళ్ళకి చాలా పెద్దమనిషిలా కనిపిస్తాడన్నమాట. అందుకే మీ రింటి చులాగ్గా టోపీలో పడ్డారు' అంది దానికి సరసయ్య—

'పూర్తిగా నూటికి నూరుపాళ్ళు పెట్టుకుంటున్నాము—కాని ఏదో కొంచెం రాసుకుంటూనే ఉన్నాను. మాట్లాడడం చాలా నెమ్మదిగా మాట్లాడతాడు. పెద్దమనిషి కుండవలసిన లక్షణాలన్నీ ఉంటాయి ఉన్నవల్లా తాగుడూ—ముండా—జూదమూ'

"ఇంక లేని దేమిటి? ఉండవలసిన మూడూ ఉండనే ఉన్నాయి" అని సూరమ్మ అంది.

"అసలాయన మంచివాడేను—ఇటువంటి వేమీ ఎరగడట—అయితే దుస్సహవాసాలు చేసి చెడిపోయాడట'

“అందరూ అలాగే అంటారు. మా అబ్బాయి మంచివాడే కాని, ఆ తుంటరివెధవలతో తిరిగి పాడైపోయాడనే అంటారు” అని తిరిగి సూరమ్మ పలికిన మీదట—

“అలా అనకపోతే నా అబ్బాయి ఒట్టి చవట అని ఏ తల్లి దగ్గరైనా అనరు” అని నరసయ్య అన్నాడు.

‘అయితే బుధవారం తీసుకుపోతాడన్నమాట”

“తీసుకెళతానని రాశాడుకదూ! తీసుకెళతాడు”

‘పాపం! మళ్లీ నా తల్లి ఆ నరకకూపంలో పడిపోతుంది.’ అని సూరమ్మ విచారంతో అంది.

‘ఇంక దాని ఖర్మమే అనాలి. దానికి మనం ఏం చెయ్యగలం’

‘ఇవ్వాళ దానికో రెండు చీరలూ—అల్లుడిగారికో జామారూ తీసుకురండి.’

‘తీసుకొస్తాను.’ అంటూ నరసయ్య అక్కడినుంచి అవతల కెళ్ళి పోయాడు.

‘అమ్మాయీ! రాత్రిళ్ళు ఇంట్లో ఉండడేమిటి?’

‘ఉండరు.’

‘ఇంక ఎక్కడికి పోతూంటాడు?’

‘ఆ దిక్కుమాలిన రాజమండ్రిసానిదా భోగంముండ లేకదూ!—’

‘ఇంట్లో పెళ్ళాముండగా అదేం తెగులు?’

‘అసలాయనకీ నాకూ పడదమ్మా?’

‘ఏం! ఎందుకు పడదే!’

‘ఆయన్ని చూస్తేనే నాకు కసువ్యాం. ఎప్పుడూ ఆ తాగుడూ— సిగరెట్లూను వెధవకంపు కొట్టుకొంటూ’

‘పోనీ ప్రయత్నించి చూస్తే ఏమైనా మారతాడేమో చూడ కూడదూ?’

'సాధించా లన్న ఉద్దేశమూ లేదు నాకు'

'అలా పాడయిపోతూంటే చూస్తూ చూస్తూ ఊరుకుంటావా!'

'ఎవరి కర్మం వారిది. నే నేం చెయ్యను?'

'అంత బరి తెగించిపోతే ఏం చెప్పగలం!'

'అందుకనే నిన్ను చెప్ప మన్ని నేనడగ లేదు.'

'అయినా కాకపోయినా—పెంకితనమూ—మొండితనమూ నీకు జాస్తి. దానికి సాయం ఒకరిమాట లక్ష్యపెట్టక పోవడమూ'

"పుట్టింటి కొస్తే ఈ సాధింపులూ—అత్తింటి కెడితే చావు దెబ్బలూ—బ్రతకడం మహా కష్టమయిపోయింది. నాకు" అని రమణి విసుగ్గా అంది.

'పోనీలేవే, నే మాట్లాడే మాట్లాడను—నీ మంచికి చెప్పినా సాధింపే అయితే ఎలా చచ్చేది?'

'ఎలాగా చావొద్దు, బ్రతికే ఉండు.'

'అత్తగారు లేదు కానీ—ఉంటే, ఇంకా ఎంత విసుక్కుందువో నే నా తల్లీ!'

రమణి మాట్లాడ లేదు.

"నీకు మీ ఆయనకీ పడకపోవడ మెందుకొచ్చింది?"

'ఆ సంబంధం మొదటినుంచీ నా కిష్టం లేదుగనుక.'

'దీనికి మోహన్‌తోటి సంబంధం కారణమా'

'అయి యుండవచ్చును.'

'ఇంత తెవజమా! ఎంత మొండిసమాధానం! ఆ ఎయ్యుండ ఏమన్నాట. ఆ ఉండడా లేమిటో మీ నాన్నగారు రాసి తెలుస్తుంది.'

'తెలిసే దేమిటే. నా కిష్టంలేని సంబంధం చేసి రానీ—నాన్నతో చెప్పినా సరే—మరిం కెవరితో చెప్పినా సరే!'

'ఎవరితో చెబితే నీ కేం!—చుచ్చుచ్ చ్చుచ్చ్చ్—ఈ రెండు నెలలోనే యింత లేని మాటలు నేర్చుకున్నావు గానీ—ఇంతకుముందెవ్వడైనా ఇంత సొంపుందా!'

'పరిస్థితులనుబట్టి మనుషులూ మారుతుంటారు.'

"చదువుకున్నందు కూడికే పోలేదు. అమ్మ నదిరించ—బెంగుల్ని మాపించ—ఇం లేదూ!"

"మొగుడు డబ్బు లేనం!—మా సెబ్బు లేనం!—చక్కగా ఉండక పోయిన తరువాత ఎవరైనా ఒకటే" అని దురుసుగా మాట్లాడడం మొదలెట్టింది రమణి

ఇంతలో సరసయ్యగారు బాయూరు—చీరెలు—పట్టుకొని వచ్చారు.

"చూశారండి! ఈ విచిత్రం—

"ఏం విచిత్రమే—ఏమిటి?" అని సరసయ్య అడిగాడు.

'ఏము ఓమిటో దీని కివాళ లెక్కయినూ లేకుండా పోయింది! అటు మొగుడు లేకా లేదా—ఇటు మీరా లేరు నా లెక్కా అంటకంటే తగ్గా లా తగ్గా—'

'ఉష్! ఆగు అక్కడితో జట్కాలో అల్లుడిలా గుంది వస్తున్నాడు' అని సరసయ్య అనగా—

'రానివ్వండి. సంగతంతా కనుక్కుందాం'

"ఏమీ వద్దు బాగుండదు"

అంతలోకి కృష్ణమూర్తి జట్కా దిగివచ్చి—

'నమస్కారమండి మావయ్యగారూ' అన్నాడు చిరునవ్వు నవ్వుతూ—

'రావోయ్ కృష్ణమూర్తి. రా లోపలికి రా' అని నవ్వుతూ అల్లుణ్ణి ఆహ్వానించింది—కూతుర్ని దాచి—

'రమణా! నీళ్ళు తీసుకురామ్మా కాళ్ళు కడుక్కుందురు' అని నరసయ్యగారు అనగానే రమణి నీళ్ళు తీసుకొని వచ్చి భర్త కందించింది.

'అబ్బా ఏం వినయం. ఎంత గౌరవంగా నమస్కరించాడు' ఎంత పెద్దమనిషిలా మాట్లాడుతున్నాడు! పెళ్ళాం నెవ్వడూ ఏమీ అనవట్టు' అని సూరమ్మగారు తనలో తానే ఆశ్చర్యపోయింది.

రమణికి తెలుసు అత నలాగే సంచరిస్తాడని. అందుచేత ఆమెకేమీ ఆశ్చర్యం కలుగ లేదు.

ఆ పక్క దాబాగుమ్మంలోంచి మోహనరావు ఫుల్ సూటు వేసుకుని దిగుతుండగా క్రిష్ణమూర్తి అతనికేసి ఒక్కమారు ఈర్ష్యగా జూచి—గుమ్మంతలుపుదగ్గర నిలుచున్న రమణివైపు మరోమారు తీక్షణంగా జూచి తన బూటుకాలు చప్పుడుచేస్తూ లోపలకు నడిచి పోయాడు.

అతను మంగళవారం సాయంత్రం వచ్చాడు. బుధవారం ఉదయం ప్రయాణసన్నాహమైనాడు. రమణి తన బట్టలు-వగైరాలు సర్దుతూంది. తను చదువుతున్న రోజులనాటి అలమారుకూడ ఓసారి తెరచి ఏవేవో సామానులు సర్దుతుంది. ఇంతలో ఆమె చూడకుండానే ఒకఫోటో అలమారులోనుంచి పడిపోయింది. ఆఫోటో చేరువలోనున్న మూర్తి తీసి తన కోటుజేబులో పెట్టాడు. రమణి ఇదేమీ గుర్తించలేదు. ఆ ఫోటోలోనున్న వ్యక్తి—తాను నిన్న వస్తూయున్న వ్యక్తి ఒకరే నని మూర్తి గ్రహించుకున్నాడు. అసూయతో ఆ ఫోటోకేసి తీక్షణంగా జూచాడు. బండి తీసుకొచ్చాడు.

'వస్తానండి మామయ్యగారూ'

"బండి తీసుకొచ్చేశా వేమిటోయ్ అప్పుడేను'

"తీసుకొచ్చానండి" అని మూర్తి చెప్పగా — ఉండబట్టలేక సూరమ్మ—

"ఏమిటోయ్! క్రిష్ణమూర్తీ! నువ్వు పిల్లని మధ్యమధ్య రొడు తూంటావు ఏమిటి? అని నిర్భయంగా అడిగింది.

"అబ్బెబ్బే! లేదండి" అని క్రిష్ణమూర్తి నెమ్మదిగా అన్నాడు.

'ఏం లేదో ఏమిటో కుర్రపిల్ల—' అని అంది.

'అతనికి నేనే దేమిటి జాగ్రత్తగానే చూస్తాడు' అని నరసయ్య చెప్పాడు.

"వస్తామండి" అంటూ మూర్తి రమణికేసి చూసి—

'బండెక్కు' అన్నాడు.

"వస్తానే అమ్మా—వస్తా నాన్నా" అంటూ రమణి బం డెక్కింది. క్రిష్ణమూర్తి బండి ఎక్కాడు.

"వెళ్ళిరండి నాయనా" అని అంటూండగానే జట్కా బయలు దేరింది.

'పిల్లని పట్టుకుని చావగొడుతూ—అబ్బెబ్బే ఏమీ ఎరగదండి— అని ఎంత ధైర్యంగా సమాధానం చెప్పాడు. వచ్చి అబద్ధాలకో రన్న మాట లక్షణాలు చాలా మంచివే"

అని సూరమ్మ అంటూ, నరసయ్యతో బాటు లోనికి పోయింది జట్కా బండి సాగిపోతోంది బండిమీదనుంచి రమణి అతన్ని మాట్లాడ గంలేదు. అతను ఫోటో జేబులోంచి తీసి ఆ ఫోటో చూస్తున్నాడు. రమణి అతిగూడ చూడలేదు. రమణికేసి చూచాడు తీక్షణంగా—

'ఇదుగో! ఏయ్! ఇలా చూడు—' అన్నాడు రమణితో.

'ఏమండి!'

ఏమి లా వినుగు'

"ఆ పిలవడ మేమిటి?"

"ఏ మని పిలవాలి"

'నాకు పేరు లేదా! పేరుపెట్టి పిలవా లని అనేకసార్లు చెప్పా'
అని రమణికూడా తీక్షణంగానే జవాబు చెప్పింది.

'ఈ మొండితనమూ—బింకమూ ఎందుకు లేగానీ—ఇలా చూడు'

'ఎందుకో చెప్పండి'

'ఇలా చూడమంటే'

'ఎందుకో చెప్పమంటే—'

"ఏమిటీ నీ మొండితనం! ఇలా తిరగమంటే?" అని కోపంగా అంటు ఆమెను గెడ్డంపట్టుకుని గట్టిగా తనవైపు తిప్పాడు. ఏమిటా ఆహ్లాదా లనుకుంది. చురచురా చూసింది. కాని అతనిచేతులో ఉన్న ఫొటో చూడగానే నివ్వెర చెందింది. ఆమెకు ముచ్చెమటలు పోసాయి. ఆమె దేహం కంపించిపోయింది.

ఆ ఫొటో నామెకు చూపుతూ—

"ఏయ్! ఇలా చూడు సరిగా—ఈ ఫొటోలో ఉన్న వ్యక్తిని నీ వెరుగుదువా?"

"ఎరుగుదును"

"ఎవరో తెలియపరుస్తావా?"

"తెలియపరచడాని కేముంది? అతడు మా ఇంటిపక్కనే ఉంటూన్నా రబ్బాయి"

'పేరు తెలుసా!'

"పేరా అది అతని పక్కనే ఉన్న బి. ఏ. పట్టామీదే ఉంది"

"ఈ ఫొటో నీ దగ్గర కెలా వచ్చింది!"

"అది నా దగ్గం లేదు."

'నీ దగ్గర లేపోతే నీ బట్ట లున్న అలమారులో కెల్లా వచ్చింది'

"మా పెద్దతమ్ముడికీ అతనికీ స్నేహం."

"అయితే ఆ అలమారులోకి ఫొటో రావడానికి కారణం?"

‘ఆ అలమారులో ప్రత్యేకం నా సామాను లేదు. మా తమ్ముళ్ళ కాలేజీ సామాన్లు కూడా ఉన్నాయి.’

‘అయితే నువ్వు చీర లాగుతూ వున్నప్పుడే ఎందుకు పడాలి?’

‘ఏమో! ఎప్పుడు పడిందో నాకు తెలియదు. పడిందో లేదో కూడా నాకు తెలియదు.’

“అయితే ఈ ఫొటో మీ తమ్ముడి పుస్తకాలలోంచి పడిగాని ఉండవచ్చుగదా’

“చూడందే ఎలా చెప్పగలను”

‘హూ! రంకు నేర్చినమ్మ బొంకు నేర్వదన్నట్టు ఎన్ని అబద్ధాలయినా జంకు లేకుండా చెప్పగలవు’

‘ఎన్ని చెప్పినా మీకు అందను లెండి.’

“షటప్! అనవసరంగా పేలుతున్నావు’ అతను గద్దించి పలికాడు

ఆమె మాట్లాడ లేదు;

“అయితే నువ్వీ యువకుని ప్రేమించలేదన్నమాట’

“ఇపుడు ప్రేమించడం లేదు’

‘ఒకప్పుడు ప్రేమించావన్నమాట’

‘చాలకాలం క్రిందట ప్రేమించి ఉండవచ్చు’

‘ఛీ కులటా ఎంత తెగించి సమాధాన మిచ్చావు’

‘ఎంత కులటనైనా మీ……’ అని ఇంకా ఏదో అనబోతుంటే ఆమె చెక్కిలి మీద—

“ఫట్’ మని తగిలిం దొక లెంపకాయ. ఆమె ఎంతమాత్రం చెక్కు చెదర లేదు. ఆమె నును చెక్కిలి ఎర్రగా కందిపోయింది. కొట్టినందుకు అతడు పశ్చాత్తాపము నొందనూ లేదు.

“ఇప్పటికైనా నే నడిగినవాటికి సరియైన సమాధానము లిస్తావా”

"నే నెప్పుడూ సరియైన సమాధానాలే ఇస్తున్నాను. అర్థం చేసుకోలేకపోతే అది నా తప్పు కాదు."

"ఊ!—అక్కడికో అప్పుచెయ్యి" అని శాసించి తిరిగి ఈ విధంగా ప్రశ్నించాడు.

'మన పెండ్లయి ఎంత కాలమైందో నీకు తెలుసా?'

'నాలుగు మాసాలు'

"నాలుగు మాసాలలో నువ్వు నా కొక్కనాడైనా భార్యలా ప్రవర్తించావా?"

"లేకపోవచ్చు"

'వచ్చు—వచ్చు—అనకు సరిగ్గా టక్కున సమాధానం చెప్పాలి'

'ఒక్క క్షణంకూడా ప్రవర్తించలేదు.'

"కారణం?"

'ఊహించుకోండి'

'నువ్వో మోహనుని మోహించావనుకుంటాను.'

"అటువంటి దిప్పుడు లేదు."

"ఒకప్పు డుండే దన్న మాటేగా"

"ఆ సంగ తన్నిటికంటే ముందుగ అంగీకరించా"

'భేష్! మరిచిపోయా—అయితే నే కురూపినా?'

"అలా అనడాని కవకాశమూ లేదు"

"సెహభాష్! ప్రేమించినా ప్రేమించకపోయినా ఆమాట ఒప్పుకున్నావు. అయితే నువ్వు నన్నెందుకు ప్రేమించడము లేదు?"

'కారణం మీకే తెలిసుండాలి.'

'క్షమిస్తావా? నా కంత తెలివి లేదు. సెల విప్పించు.'

'తిరుగుబోతుల నే స్త్రీ కూడా ప్రేమించదు.'

'నువ్వో స్నన్నా పిని కోరుకుంటున్నా—ఆ మాట మాత్రం అంటే కోరుకోను. నువ్వు ప్రేమించకపోతే నీ కర్మం. అందుకు నేనేమీ అనను. నన్ను రాజమండ్రి—రాజమండ్రి అంతా ప్రేమిస్తుంది.

"రాజమండ్రి అంతా అంటే రాజమండ్రిలో ఉండే కులట లందరూ" అని మీ భావమా?

'ఛీ గాడిదీ! నువ్వు కుంటవు గాని అందరూ కులటలు గారు'

"ఎల్లాగైనా భయం లేదు."

"ఆహా! సతీమణి భర్త ఆజ్ఞలన్నీ శిరసా వహిస్తున్నావు. తకి మని సమాధానం చెప్పమంటే అలాగే చెబుతున్నావు. కానీ, ఇలా ఎంతకాలం చెప్పగలవు? మీ మామయ్య బ్రతికి ఉన్నంతకాలం— తరువాత మీ పుట్టిల్లుండనే ఉంది"

'అంతవరకూ కూడా అవసరము లేదేమో'

'అయ్యో! ఎంతమాట? తప్పకుండా కావాలి—నువ్వు న న్నెందుకు ప్రేమించడం లేదూ?'

'చెప్పాగా! మీరు తాగుతారు.'

'మానేస్తే ప్రేమిస్తా వన్నమాట'

"మీరు మానెయ్యనూ లేరు—"

'నువ్వు ప్రేమించనూ లేవు. అంతేకదూ?— సుహాంభాష్! ఛప్— అందుకనే—తాగేవారిని ప్రేమించ నని సమాధానం చెప్పుంటావ్.

ఇంతలో గోదావరిస్టేషనులో బండి ఆగింది.

'రమణీ! రమణీ!!—నీ సమాధానా లెంతైనా బాగున్నాయి. బండి దిగు—కాని, ఒక్కటి చెప్పేస్తున్నా. నువ్వు నా భార్యవు కాదు— నేను నీ భర్తను కాను. మ నిద్దరికీ మా ముసలాడే లంకె తెలిసిందా? ఊ!—ఊ! మరోవిషయం! ఆ మోహన్‌గాడ్ని తీసుకొచ్చి ఇంట్లో పెట్టుకుంటానన్నా నా ఆటంకం లేదు.' అంటూ ఇంటి ముఖంగా జట్కామీద సాగిపోతూ రివ్వున

౮

'రమణా! అమ్మా—కాసిని మంచినీళ్ళు తెచ్చిపెడుదూ' అని బ్యాగంతో పడుకున్న కామేశ్వరరావు అడిగ్గానే రమణ మంచినీళ్ళు తీసుకెళ్ళి ఇచ్చింది.

ఆయన మంచినీళ్ళు త్రాగి

ఇంతకాలంనుంచీ కొట్టుకుమన్నాగా పనిచేశాను. నా సొమ్ము కూడబెట్టి ఇల్లు కట్టాను. ఆ రెకరాల పొలము కొన్నాను. పేరుప్రతిష్ఠ లున్న కుటుంబం. ఈమూర్ఖునివల్ల చెడిపోతోంది. ఇంకా ముందుముందు మరీ చెడుతుంది. ఒట్టిచవట, తండ్రిని కొట్టా—భార్యను కొట్టా—ఇలాంటి వాళ్ళకు కాట్నా కట్నాలు ఉంటాయా! అనుభవిస్తాడు అని అంటుంటే రమణి—

"పడుకుందురూ మావయ్యా—అప్పుడే తొమ్మిది దాటింది."

'అమ్మాయ్—రమణా—నా కింకా కాలం లేదుకదమ్మా—ఉహూ! రాను. వాడికి నా ఆస్తి కాసీ దక్కకుండా జేస్తాను. కాగితమూ కలము ఇలా తీసుకురా రమణా" అన్నారు.

రమణ కాగితము కలము అతని కందించింది.

'రమణా—దగ్గర దగ్గర పాతిక్యేళ్ళ పయసుంది నాకు. తప్పు ఏ మలేరియాజ్వరం వచ్చింది. ఇక నేను బ్రతుకుతానన్న ఆశ లేదు'

'ఇప్పుడేటువంటి మాట లెందుకులెండి—'

'తప్పుడుమాటలు కావు. ఎంతకాలమని బ్రతుకుతాను? ఉహూ'' అంటూ పుస్తకం ఒత్తుపెట్టి వ్రాయడం మొదలుపెట్టాడు.

నా స్వార్జితం ఆరు ఎకరాల భూమి వెనుగొండదగ్గర దక్షిణాది మంచినీళ్ళ దానవాయి పేటలో ఇసుక ... నా కోడలు రమణకే సర్వహక్కుల తోనూ ఇచ్చివేస్తున్నా.

పేరుగల కుటుంబములో జన్మించి దుర్వ్యసనాల కలవరుచూపిస్తున్న నా కుమారుడు కృష్ణమూర్తికి నా స్వార్జితముపై ఏ విధమైన అధికార మున్నూ లేదు. నా పితార్జితం నాలుగెకరాలు అతనికి చెందుటకూ ఈ ఏర్పాటు చేయడమైనది.

ఇట్లు,
పాలకొల్లు రామేశ్వరరావు.

అని పిలుపు మూసి వ్రాసి రమణి చేతిలో పెట్టాను. భద్రపరుచ వలసిందని హెచ్చరించాను. రమణి అవిధంగానే ఆ ఉత్తరం దాచింది. రెండవపూటి అతని తలక్రింద ఉంచుకున్నాడు.

'రెండురోజులనుంచి కంటికే కనిపించడం మానేశావు. ఇలా యిలా తిరుగుతున్నావు'' అని ఆయన అంటుండగానే మూర్తి లోపలికి ప్రవేశించాడు.

''ఏమిటి రెండురోజులనుంచి రావడం మానేశావేం'

''కారణం చెప్పాలనుకున్నాను నాన్నా—ఇప్పుడే మానివేయాలి''

''ఎవరి దగ్గరో ఉసంధానం ప్రతిష్టంభం మిగిలా'' అని తన చేతిలోని కాగితం అతనికి అందించాడు.

తెల్లవారింది. చుట్టుపక్కలవారందరూ మూగారు.

'పెద్దవాడు—హృదయస్తంభన చనిపోయాడు'' అనుకున్నారు. అతని మరణానంతరాన్ని జరుగవలసినవన్నీ యథావిధిగా జరిగాయి. కొవ్వూరునుంచి సరియయ్యగారుకూడా వచ్చారు. ఆ పదిరోజులూ రాజమండ్రిలో ఉండి తిరిగి వారి ఊరికి వెళ్ళిపోయారు.

కృష్ణమూర్తి తిరిగి యథాప్రకారంగా ప్రవర్తించడము మొదలుపెట్టాడు, ఆనాటి నుంచి ఎవరూ అడ్డు లేరు. బ్రాందీబుడ్లు యింట్లోకి కూడా ప్రవేశించాయి. తాగుడు మితిమీరిపోయింది. జూదానికి అడ్డులేకపోయింది తనకు రాసిచ్చిన నాలుగెకరాలభూమీ ఐదు వేలరూపాయలు

కమ్మి నేశాడు. వారాని కొక్క రోజయినా యింటికి రావడము మాని వేశాడు.

ఒకరోజు రాత్రి సుమారు తొమ్మిదింటి కిల్లు చేరుకున్నాడు. "ఏయ్" అని కేక వేశాడు రమణిని. తలుపు తెరచింది. పులిలా లోనికి ప్రవేశించాడు.

"ఏదీ కొంచెం బ్రాంది పొయ్యి" అంటూ చేతిలోని గ్లాసు డ్రాయరుమీద ఉంచాడు. ఆ డ్రాయరుమీదనే రెండు బ్రాందీబుడ్లు వున్నాయి.

గ్లాసు బల్లమీద పెట్టలేనస్థితిలో ఉండికూడా—కుర్చీలో కూర్చో లేని మైకంతో వుండికూడా—ఏం మాట్లాడుతున్నాడో తనకే అర్థంగాని స్థితిలో వుండికూడా బ్రాందీ-బ్రాంది అని కూస్తున్నాడు అని రమణి ఆశ్చర్యపోయింది.

'ఏమిటే ఆలోచిస్తున్నావు - బ్రాందీ పొయ్యమన్నా వినిపించ లేదూ-యిలా పొయ్యి—'

'భోజనం చెయ్యరూ' అని రమణి అంటుంటే—

'ఉష్-ఏమిటే అంటున్నావు-భోజనమా! - నే అడిగిన దేమిటి - నువ్వనే దేమిటి'

• "భోజనం చేస్తారా"

'ఓసీ నీ - భోజనగూ - అంటే అన్నంకదూ - ఊఁ, తీసుకురా ఆకులో పెట్టి-ఈబల్లమీద తింటా-' అంటుంటే భోజనం తీసుకుని రావడాని కామె లోనికి పోతుంటే—

'నాన్‌సెన్స్-ముందు బ్రాందీపోసి మరీ అన్నంపెట్టు గ్లాసునీళ్ళా లేందే అన్నం పెడతారటే—

"రెండూ తీసుకొస్తానండి'

'అలాకాదు. నేను మంచినీరు త్రాగను. అందుచేత బ్రాందీ తాగుతా' అని అత నంటే ఇవ్వకపోతే తాగుడు మైకమ్మీద తన్నా డేమో అన్న భయంకొద్దీ బ్రాందీ-గ్లాసులో పోసింది వణికే చేత్తో.

'శెబాష్ - నువ్వే పతివ్రతంటే - బలే పతివ్రతవే - మొగుడికి బ్రాందీ పట్టిస్తావా! తాగొద్దని చెప్పొద్దా' అని అతను మైకంలో పేలుతూంటే—

'మీరే—కదండీ—పొయ్యమన్నారు' అని వణికే కంఠంతో రమణి అంటే—

'పొయ్యమంటే—పోసెయ్యడమే! ఒద్దు—తప్పు — అని చెప్ప ఖర్లేదూ?—'

"పొయ్యకపోతే మీరే కొడతారుగదండీ!"

"నాన్ సెన్సు! నువ్వు ఒట్టి దొంగముండవే!—ఎత్తులు నేర్చిన నెరజాణవి"

"మీరు ఎవరితో తిరుగుతున్నారో వాళ్ళు నెరజాణలు. నేను— అని విసుగు కలిగి వల్కుతూంటే—"

"ఆసి నీ దుంప తెగా! ఎదురుచెబుతున్నావ్! భర్తని గౌరవ ముండొద్దూటే!—ఇంత నిర్లక్ష్యమా!" అని అతను తీక్షణంగా అంటే,

'ఇంతకీ మీరు భోజనం చేస్తారా!— చెయ్యరా!' అని ఆమె కూడా తీక్షణంగానే అంది.

అత డామెను కొట్టా లని లేచాడు. కాని, తాగుడు మైకంలో కుర్చీ కాలితో తన్నేసి—అతను ముందుకు పడిపోయాడు, కుర్చీ అతనికి తగిలింది. నుదుటనుంచి రక్తంకారింది. ఒళ్ళు తెలియకుండా కూలి పోయాడు.

◆ ◆ ◆ ◆ ◆ ◆

నాలుగురోజులయింది దెబ్బ బాగా నయమైంది.

'ఇదుగో! ఏయ్!—ఇలా చూడు! ఓ వంద రూపాయలుకావాలి'

'మీ తాలూకు డబ్బేమీ లేదు?'

'ఈ ఇల్లు నాది. ఇందులో ఉన్న సామానూ నాది. నా తాలూకు డబ్బేమీ లేదంటావా!'

'అవును. మీ తాలూకు డబ్బేమీ లేదు.'

"షటప్"

"అనవసరం"

'అవసరం. ఈ పిలుపునాపి వినవండి'

అది అతడు సాత్వికంగా చెప్పాడు.

'అయితే నా తాలూకు డబ్బేమీ లేదన్నమాట'

'అన్నమాటే.'

'నువ్వేమీ ఇవ్వదల్చుకోలేదా?'

'ఏమాత్రమూ బాధలేదు.'

'అల్లాగయితే పిలుపెందుకు.'

'పిలుపు లేకపోవడ మేమిటో నే చెప్తాను'

'ఎందుకియ్యవ్?'

"ఎందుకివ్వాలి?"

"నా ఖుష్షీ!"

"న్యాయమైనా ఖర్చుపెడతాను. త్రాగుడుకా?— ముండలకా?— నే దేనికీ ఇవ్వను" అని ఖచ్చితంగా చెప్పిందతనితో.

"నా ఉద్యోగం పోయింది దానికా?—నిరాధారుడ ననేనా!— అహాహ్హాహా సరేలే తోసి! సుమణీ రమణీ!!" అంటూ గబ గబా బయటికి వెళ్ళిపోయాడు.

"ఛీ మూర్ఖుడు తన త్రాగుడుకి నన్ను డబ్బడుగుతాడా!— తుచ్ఛుడు. ఏ న్యాయం చేస్తాడు? సర్వానికి ప్రతిఫల మనుభవిస్తాడు. ఇలాంటి త్రాగుబోతు లెంత కాలం బ్రతుకుతారు? ఏమి నాకూ భర్తా! నేను భార్యనా!!' అనుకుంది రమణి.

అది ఏ బ్బియ్యాక పోతే ఆగి పోతుందా! చింతామణి—నా చింతామణి బ్రతికి బాగుండాలిగానీ; [illegible] ఆ ముసలాడు చస్తూ చస్తూ—[illegible] జరగాలని ఉందో అలా జరుగుతుంది. అని [illegible] చింతామణి ఇంటికి నడచిపోయాడు.

'[illegible]!

'[illegible]!'

"[illegible]" [illegible] ఉన్న రసికుడు [illegible] వచ్చి [illegible] ఆహ్వానించింది. [illegible] పరిశీలించాడు

"[illegible] మృదువుగా [illegible]——"

"[illegible] పడి [illegible]"

'[illegible]'

'[illegible] నాకు' అని అతను [illegible]

'[illegible]

'[illegible] తే [illegible]

'[illegible] అతని చేయి పట్టుకుని [illegible] దగ్గరగా [illegible]

ఆ క్షణంలో అతను [illegible] లేదు. [illegible] సమయంలో అతనికి [illegible] మొల్చింది.

ఈ చింతామణి [illegible] బాగా తింటుంది కాని—[illegible] అంద మంతా అ దొక

రకమయినది. చింతామణిలో ఉండే చురుకుతనం లేదు. ఉందేమో నాకు తెలీదు. ఎప్పుడయినా ఒక్క ముద్దయినా ఇవ్వలేదు. సరేలే అదంతా ఎందుకు' అని ఆలోచిస్తూంటే—

'ప్రియా—ఏమి టాలోచిస్తున్నారు?' అంది ఆతని తల నిమురుతూ.

'ఏ ముంది?—ఏమీ లేదు'

'అడగడం మరచిపోయా—'

'ఏమి టది అడుగూ—ఆలస్య మెందుకూ'

'ఎందుకులెస్తురూ—మీకు కోప మొస్తుంది' అని అంటూ ఆతని చొక్కా గొత్తాలు సర్దుతూ అంది.

'నా కెప్పుడయినా నీ మీద కోప మొచ్చిందా! చెప్పు. మణీ' అంటూంటే ఆమె—

"మీ రీ వేళ నూ లేసుకోలే దేం!"

"ఓస్! యిదా ఈమాత్రంలో కోప మొందుకూ!"

"ఎందు కేసుకోలేదూ"

'కొంచెం సుస్తీగా ఉండి వేసుకోలేదు'

"అబ్బా సుస్తీచేసిందా!" అంది ఆతనిచేయి చూస్తూ—

'అవునులే కానీ—కొంచెం గ్లాసులో పో సియ్యి'

"అదే చెప్పా లనుకున్నాను మరిచిపోయా!"

'ఏమి టదీ?'

'ఈవాళ బ్రాందీ అయిపోయింది. తెప్పించాలి'

'ఊ! తెప్పించూ'

'డబ్బు కావొద్దూ?'

"ఈవాళ లేదు మణీ! రే పో ఎకరం భూమి పాడాలి."

"ఆ! మీ పేరిట ఉన్న భూ మంతా ఆమ్మే శారటగాదూ!"

"అవును. అమ్మశా!"

"అయితే లేవు మళ్లీ భూమి ఎల్లా అమ్ముతారు."

"నా భార్యకు టోపీ వేయాలి" అన్నాను. చేతులు నలుపుకుంటూ ఆమెముఖంలోకి దీనముగా చూస్తూ—

'మీ తరముగాదు'

'ఏమిటి'

'మీ భార్య అసాధ్యురాలని మీరే ఓసారి చెప్పారుగా'

'ఎలాగయినా ప్రయత్నించాలి'

'అంతేగానీ ప్రస్తుత నేమీ లాభంలేదన్నమాట' అని ఆమె తీక్షణంగా అడుగుతే—

"ఏం చెయ్యను మణీ! ఉన్నదంతా శ్రాంధీషాపులకీ సీకూ ఖర్చుచేశాను.

"ఏమిటీ నాకోసం ఖర్చుచేశారా? చాల్లెంకి డబ్బున్నలేనివారు ఇక్కడి కెందుకూ! నడవండి' అని ఖచ్చితంగా చెప్పేసరికి మూర్తి దంగై పోయాడు. అతనిముఖం వెలవెలబోయింది.

'నామీద యింత నిర్దయా మణీ' అని అతను చాలా దీనంగా అన్నాడు.

'నిర్దయ కిందులో నే జేసిన దేముందీ—మా అమ్మ వింటంటే ఊరుకోదు—డబ్బులేనివారీయింట్లోకి ప్రవేశించకూడదు'

'నామీద ఎంతో ప్రేమ ఉందని చెప్పేదానవుకదూ మణీ! ఇంతలోనే యిలా మారిపోయావా'

'మొన్నటివరకూ సూట్లూ బూట్లూ వేసుకుని డబ్బు వెదజల్లిన మీరిలా మారడముచేత నేనుకూడా యిలా మారవలసివచ్చింది.

"అయితే యింతకాలంనుంచి నా డబ్బును ప్రేమించావా నీవు అని ఆశ్చర్య విషాదాలతో తీక్షణంగా అడిగాడు

చాల పొరబడుతున్నారు. నేనేకాదు. ఏ వేశ్యఅయినాసరే ధనమునేగాని వ్యక్తులను ప్రేమించదని నిర్మొహమాటముగా చెప్పింది.

"మణీ! నువ్వు నన్నిలా అవమానించి పొమ్మనడానికి కారణం లేదు."

ఆమె పకపకా నవ్వింది. అతని కోపం ప్రజ్వరిల్లింది. పళ్ళు పటపటా కొరికాడు.

నాయకి ఈ శ్రీకృష్ణమూర్తిని నాశనం చేసింది. అనుకొనే అతను కోపం పట్టలేక రెండు లెంపకాయలు కొట్టాడు.

'ఆ! దుష్టుడా!—అన్యాయం!—ఓ నాయకీ!—పనికిమాలిన—మీరందరూ రారండీ!' అంటూవుండగానే మిద్దెమీదనున్న యువకుడు క్రింద కూర్చొని మొలనున్న బాకుతీసి మూర్తిమీదకు కలియబడ్డాడు. మూర్తి ఆ బాకుతో ఆయువకుడ్ని ఒకపోటులో చంపి—చింతామణిని మరియొకపోటు పొడిచి బాకు మొలలో దూర్చి అక్కడనుండి పరారయ్యాడు.

'హత్య—హత్య—చింతామణిని హత్య చేశాడు—' అని ఆ వేశ్యవాడంతా ప్రతిధ్వనించింది.

చీకటి తెరలలోనుంచి మూర్తి తిన్నగా రమణి ఇంటికి చేరుకున్నాడు. అతని ముఖంనిండా రక్తం. చేతులనిండా రక్తం. బట్టలనిండా రక్తం ఉంది. రమణి అతనిని చూడగానే బెదిరిపోయింది.

"ఏయ్! రమణీ! ఇలా చూడు. రెండు ఖూనీలు చేశాను. ఇప్పుడు బెజవాడబండికి పావుగంట టయిముంది. అక్కడ్నించి నైజాము పారిపోవాలి. నీ దగ్గర వున్న వెయ్యి రూపాయలు నగలూ ఇవ్వాలి."

"నే నివ్వను" అని ఆమె ధైర్యంచేసి చెప్పింది.

'ఇచ్చినాసరే చచ్చినాసరే మూడో ప్రాణం" అని గర్జిస్తూ మీదకి వచ్చాడు

'ఏమైనా నాకే నేనియ్యనని ఏదో చెప్పబోతుంటే—

'ఇదిగో యియ్యవ్వూ—ఊ—' అని గర్జిస్తూ సైడారు జూపెను.

ఆమె అది నాటి కొవ్వుమని కేక వేసి నేల కొరిగిపోయింది.

అంత ఒంటిమీద వస్తువులన్నీ తీసికొని యింటిలోనున్న రూపాయలు జేబులో వేసుకొని కులకరణిగారు గుమ్మందాటబోతూ లోపల—

వెనకనుంచి Hands up - Hands up అని కేకలు వినిపించాయి. అంతలోనే

'ఫట్-ఫట్-ఫట్' మని రివాల్వరు కాల్పులు వినిపించాయి. మూర్తి శరీరం నేలకు వాలిపోయింది.

నలుగురూ మూగారు. నాలుగువిధాలా నూలనాడారు. ఆ శవాన్ని కూడా ఆదరించేవారు లేకపోయారు.

రమణ పుట్టింటికి వచ్చింది.

'ఏమే రమణా ఒంటరిగా వచ్చేవేమే! అని నూరమ్మగారనగానే—

'ఏమి యుండేదమ్మా—అంతా అయిపోయింది.'

'ఏం నిన్నుగాని యింట్లోంచి వెళ్ళిపొమ్మన్నాడా లేక అంటే నన్నేం చెప్పకుండా వచ్చావా'

చ-చ-చచ్చి-పో-పోయారే అని అతికష్టంగా చెప్పి గొల్లుమంది.

నూరమ్మ మరింత గట్టిగా ఏడ్చింది. నరసయ్యగారుకూడా అదే సమయానికి యింటికి వచ్చారు. ఇంటిచుట్టూ నలుగురూ మూగారు. ఇంట్లో అంతా ఏడుస్తుంటే—నరసయ్య కారణం తెలుసుకోవాలని ఆలోచించి—

'ఎందుకే రమణా...'

'మీ అల్లుడు—'

అంతకు చాలాసేపటికిక్రితం ఊరడిల్లిన రమణ—

'మరణించారు' అని చావుకబురు చల్లగా జారేసింది.

'ఆ! చనిపోయాడా!—ఎప్పుడు?—ఎందుకు?—ఎలాగ?—'

'నిన్న రాత్రి పదింటికి ఇద్దర్ని కూనీచేస్తే—పోలీసు లాయనను కాల్చివేశారు.'

'ఖూనీ!—ఖూనీ ఆ! ఖూనీచేశాడా!—ఆతనే!—' అని సూరమ్మ.

"అని ఖూనీచేశాడని నిర్ధారణ కాందే ఎందుకు కాల్చారు." అని నరసయ్య అడిగాడు.

"భోగండాన్ని—భోగండానితో ఉన్న ఓ తెలగా యువకుడ్ని ఖూనీచేసి వచ్చారు రక్తంతో తడిసిన బట్టలతో—'

"నన్ను నగలన్నీ ఇమ్మన్నారు—ఒక వల్లపూసైనాకూడా లాభం లేదని తెగించి చెప్పాను. పొడుస్తా ఇవ్వకపోతే అని—"

కత్తి చూపగానే ఒళ్ళు తెలియకుండా పడిపోయాను. నానగలూ యింకా యింట్లోఉన్న డబ్బుపట్టుకుని పారిపోతూంటే పోలీసులు తత్క్షణం రూలుప్రకారం కాల్చిపారేశారు.'

౮

'ఏరా బాబూ!—నామాట వినవూ!—తల్లినిరా!—'

'ఒక్కడవేరా!—వంశ ముండొద్దు నాయనా!'

'వద్దే అమ్మా!—నా కిష్టం లేదు' అని మోహన్ సమాధాన మిచ్చాడు.

'వచ్చే నెలనుంచి రాజమండ్రిలో హెడ్మాష్టరువు కాబోతున్నావు. పెళ్లీ పెడాకులూ లేకుండా ఒక్కడవూ ఉంటావా!—బాగుందిరాబాబూ—''

'మీరుకూడా అక్కడికే రండి. ఒకవిషయం—'

రేపు సాయంత్రం ఎవరినో ఒకర్ని పెళ్ళిచేసుకుంటా నని చెప్పేస్తా—మీా రింక అడ్డుపెట్టకూడదు.

అని మోహన్ డాబా మీదికి పోయాడు. చేతిలో ఓ పుస్తకం పట్టుకుని—వారి డాబాపక్కనే సరసయ్యగారి మేడ ఉందని చెప్పాను గదూ! మోహన్ ఏమి తోచక రమణి కనిపిస్తే చాలు. తననువివాహ మాడమని కోరా లనుకున్నాడు

మేడమీద కిటికీగుండా సంధ్యాశోభను రమణీయంగా చూస్తోంది. మనరమణి. మోహన్‌ను ఆమె చూసింది' అతన్ని చూడగానే హృదయం బ్రద్దలైపోతూండేది. చూడకుండా యుండా లని ఎంత ప్రయత్నించినా అలా ఉండలేకపోయేది—అతనికేసి దీక్షగా చూస్తుండేది.

మోహన్ ఆమెకేసి చూశాడు. పలకరించా లనే నిశ్చయంతో కిటికీ చేరువలో కొచ్చాడు. అత డామెకేసి చూడగానే దృష్టిని మరియొకవైపు మరల్చుకుంది రమణి.

అయినా మోహన్ నిరాశ చెందలేదు. అక్కడనే నిలుచుని ఆమె ముఖములోనికి చూస్తు—రమణి అని పిలిచాడు.

రమణి ఉలికిపడింది. కానీ ఆమె వినిపించుకోనట్లే ఊరుకుంది.

'రమణీ' అని మరికొంచెం గట్టిగా పిలిచాడు. రమణి కొంచెము సిగ్గుపడుతూ అతనికేసి చూసింది. కాని—

'రమణీ'' అని కొంచెం తగ్గుస్వరంలో తిరిగి పిలిచాడు.

“ఎందుకూ' అన్నట్లుగా ఆమె కళ్ళతో చూసింది.

'రమణీ! నీతో మాట్లాడాలని ఉంది'' అని ధైర్యంగా అన్నాడు.

'మాట్లాడటాని కేముంది'' అని నెమ్మదిగా ప్రశ్నించింది.

'అలా గనకు నీతో చాలావిషయాలు మాట్లాడాలి'

“మాట్లాడుతున్నావుగా—మాట్లాడు'

'ఇక్కడనుంచి మాట్లాడడంవల్ల లాభం లేదు. మీ యింటికి రావాలి.'

“మాయింటికా''

'ఔను'

"రా" అని రమణి అనగానే చాలా సంతోషించాడు. మూడేసి నాలుగేసి మెట్లు ఒక్కొక్క అంగలో డాబా దిగాడు. సూరమ్మ వంట హడావుడిలో ఉంది. ఇంట్లో ఎవరూ లేరు. అతని కది మంచి అవకాశ మనిపించింది. నాలుగేసి—ఐదేసిమెట్లు ఒక్కొక్క అంగచొప్పున నాలుగైదు అంగల్లో నరసయ్యగారి మేడ నెక్కాడు మోహన్.

రమణి లేచి పక్కగా నిలబడింది.

'రమణీ! కూచో' అంటూ మోహన్ ఆ కుర్చీ నామెకు దగ్గరగానెట్టాడు. రమణి తల వంచుకుని కుర్చీలో కూర్చుంది. మోహన్ కూడా ఆ చేరువలోనే కుర్చీలో కూర్చున్నాడు.

'నీ నొక్క విషయం కోరడానికి వచ్చాను.'

'నన్ను కోరడానికి—నే నే మివ్వగలను'

'సర్వమూ ఇవ్వగలవు' అని అతి దప్రయత్నంగా అన్నాడు.

'మోహన్!—' అంది.

రమణి అతని నలా పిలిచి సుమారు ఒక సంవత్సర మయి ఉంటుంది. అతని చెవులకు—హృదయానికీ అపరిమితానందం కలిగింది.

'రమణీ!—ఏమిటో చెప్పబోయి మానేశా వేం?'

'నా సర్వమూ ఇదివరకే ఒకరపహరించారు.'

"అవును. ఇదివరకు నీ సర్వమూ అపహరించినది నేనే" అని అతడు ధీమాగా సమాధానం చెప్పాడు. ఆమాటకు ఆశ్చర్యపోయింది.

'నీ భర్తకూ నీకూ ఎటువంటి సంబంధమూ లేదు. నీ వెప్పుడయినా స్పర్శవల్లనయినా ఆనందింపజేశావా?—ఎప్పుడూ లేదు—దానికి మన ప్రేమబంధం కారణం. అలాంటప్పుడు అతడు నీ భర్త అని అనడానికికూడా ఆస్కారం లేదు.' అని అతడు తీక్షణంగా సమాధానమిచ్చాడు. ముసుగులో గుద్దులాట ఎందుకని అతను స్పష్టంగా మనసులోది అనేశాడు.

'అయితే నువ్వనే దేమిటి?'

'నీవు—నీవు' అని నేమో చెప్పా లనుకుంటున్నాడు గాని చెప్ప లేకపోయాడు.

'నీవు—నీవు అంటూన్న దేమిటో కూడా పూర్తిచెయ్యి' అని ఆమె అంది.

మోహన ఆమెముఖంలోకి పరీక్షగాచూశాడు. ఆమెముఖంలో అతని కాశారేఖలు కాన్పించాయి.

'రమణీ!—'

'... ... ...'

'నీవు నా భార్యవు'

'అలా ఎన్నటికీ ఒప్పుకోను'

'ఒప్పుకు తీరాలి'

'నువ్వన్నంత మాత్రాన అలా జరగదు.'

జరుగుతుంది రమణీ!—నేను నిన్ను పునర్వివాహం చేసుకుం టాను. ఇదే నే జెప్పతలచిన ముఖ్యవిషయం.

ఆమె ఎందుకో చిరునవ్వు నవ్వింది,

'నీకూ—నాకూ తల్లిదండ్రులున్నారు—మన ఇష్టానుసారం జరగడానికి వీలు లేదు.'

'నే అందరినీ ఒప్పించగలను.' అని అతను ధైర్యంగా అంటే—

'నా కంతమాత్రము ఇష్టంలేదు'

'ఆ! రమణీ!—ఎంత కఠోరమైన మాట చెప్పావు—పదహారేండ్ల ప్రాయమునుంచీ వైధవ్య మనుభవిస్తావా!'

'అనుభవించగలను.'

'నే నీ ఒంటరిజీవితం గడపలేను.'

'ఎవర్నైనా వివాహమాడు—'

"రమణీ నామాట వినవూ. నాకోర్కె తీర్చవూ. నాజీవితం నీ జీవితం గంగపాలు చెయ్యకు" అని ఆమె రెండుచేతులూ పట్టుకొని బ్రతిమాలాను.

ఆమె మరియొక చిరునవ్వు నవ్వింది.

"రమణీ!—రమణీ" అని మోహన్ ఆమెను బ్రతిమాలుతుండగా మేడమీదికి వచ్చిన సూరమ్మకూడా నవ్వాపుకోలేక పోయింది— నవ్వనూ లేక పోయింది. అందువల్ల చప్పుడు చెయ్యకుండా దిగిపోయింది.

నామీద దయ లేదూ— ప్రేమ లేదూ.

'లేదని ఎలా అనను' అని లోపలనుకుంటూన్న మాటను గభాలున పైకనేసింది.

అతి ఆనందము పట్టలేక ఆమెను కౌగలించి ముద్దుపెట్టుకున్నాడు.

ఆ ఇంట్లో వారంతా ఆ దృశ్యాన్ని చూశారు. ఒకరిముఖాలలో కొకరుచూచుకొన్నారు.

'రమణీ మీ నాన్నగార్నికూడా తీసుకురాదామా' అంటూ తీసుకెడుతున్నాడు, వారిద్దరూ చాటుగా తప్పుకున్నారు.

కాని మోహన్ చెల్లెలుమాత్రం,

చూశాను లే! అంటూ రమణ చెయ్యిపట్టుకులాగింది.

సమాప్తము.

బాబు ప్రెస్, రాజమండ్రి—కాపీలు 1000; 18—5—1[illegible]